

Handläggare
Berg Anton

Datum
2017-12-29

Diarienummer
KSN-2017-3849

Kommunstyrelsen

Yttrande över Nationella riktlinjer för prevention och behandling vid ohälsosamma levnadsvanor – stöd för styrning och ledning

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen föreslås besluta

att avge yttrande till Socialstyrelsen enligt ärendets **bilaga 1**.

Ärendet

Socialstyrelsen har lämnat möjlighet för Uppsala kommun att inkomma med synpunkter på remissversionen av de nationella riktlinjerna för prevention och behandling vid ohälsosamma levnadsvanor – stöd för styrning och ledning senast den 9 februari 2018.

Riktlinjerna ersätter Socialstyrelsens tidigare nationella riktlinjer för sjukdomsförebyggande metoder. En slutlig version av riktlinjerna kommer att publiceras under sommaren 2018.

Remissversionen av de nationella riktlinjerna med bilagor går att läsa i sin helhet på:
<https://roi.socialstyrelsen.se/riktlinjer/nationella-riktlinjer-for-prevention-och-behandling-vid-ohalsosamma-levnadsvanor>

En sammanfattning av remissversionen av de nationella riktlinjerna ges i ärendets **bilaga 2**.

Beredning

Ärendet har beretts av kommunledningskontoret. I beredningsarbetet har de förvaltningar som svarar mot de nämnder med ansvar för kommunens hälso- och sjukvård enligt kommunens reglemente för styrelser och nämnder samt kommunens centrala elevhälsa informerats och beretts möjlighet att inkomma med synpunkter.

Föredragning

Rapporten som överlämnats som remissversion fokuserar på de rekommendationer i riktlinjerna som Socialstyrelsen bedömer vara särskilt viktiga ur ett styr- och ledningsperspektiv. Dokumentet innehåller centrala rekommendationer med betydelse för hälso- och sjukvårdens ekonomi och organisation, en analys av rekommendationernas ekonomiska och organisatoriska konsekvenser samt indikatorer för att för att följa upp hälso- och sjukvårdens insatser för att stödja förändring av ohälsosamma levnadsvanor.

Socialstyrelsens nationella riktlinjer är rekommendationer som bygger på kunskapsläget vid den tidpunkt då riktlinjerna har tagits fram. Riktlinjerna är ett stöd för de som fattar beslut om resursfördelning inom hälso- och sjukvården och vägledning för vårdgivare. Riktlinjerna är inte bindande uttalanden om lämpliga behandlingsåtgärder eller rådgivning till patienter i enskilda fall.

Remissversionen av nationella riktlinjer för prevention och behandling vid ohälsosamma levnadsvanor – stöd för styrning och ledning, riktar sig till hälso- och sjukvården och rekommendationerna gäller personer som redan utvecklat ohälsosamma levnadsvanor. Riktlinjerna berör i huvudsak hälso- och sjukvården på regional och landstingsnivå, men vissa rekommendationer berör den kommunala hälso- och sjukvården. Detta gäller särskilt rekommendationer som omfattar den kommunala elevhälsan.

De åtgärder som rekommenderas består huvudsakligen i rådgivning i olika former, exempelvis rådgivande samtal, kvalificerat rådgivande samtal, familjestödsprogram och webbaserad intervention. Implementering av riktlinjerna bedöms medföra att resurser behöver tillföras för kompetensutveckling och viss omorganisering av hälso- och sjukvården.

I förslaget till yttrande över remissversionen av de nationella riktlinjerna lyfts tre punkter: det positiva i att anta ett bredare folkhälsoperspektiv, att de rekommendationer som berör elevhälsan i stort går i linje med kommunens befintliga inriktning samt att de rekommendationer som innebär en ökad kostnadsbörda för enskilda individer kan bidra till ökad ojämlikhet.

I riktlinjerna understryks behovet av att arbeta aktivt och sammanhållet med förebyggande arbete relaterat till ohälsosamma levnadsvanor ur ett långsiktigt och socialt perspektiv, vilket ligger i linje med Uppsala kommun ståndpunkter i tidigare folkhälsorelaterade remissärenden.

De rekommendationer som direkt påverkar kommunens befintliga verksamhet berör den kommunala elevhälsan. Avseende rådgivning och stöd till barn och unga understryker Socialstyrelsen att rekommendationen om kvalificerat rådgivande samtal innebär att landsting och kommuner behöver samverka kring om huruvida åtgärden ska erbjudas av elevhälsan eller inom den landstingsorganiserade hälso- och sjukvården. Uppsala kommun har ett antagit uppdrag i Mål och budget som angränsar till eller kan vara en del av en sådan samverkan med Region Uppsala. Bland annat uppdragen under inriktningsmål 4 ”Uppsala ska vara jämlikt, med goda levnadsvillkor för invånarna”. Rekommendationerna inom detta område bedöms därför överensstämma med kommunens nuvarande målsättningar och kan potentiellt sett vara ett stöd i kommunens arbete mot detta inriktningsmål.

Avseende de rekommendationer som ges gällande vuxna med en eller flera ohälsosamma levnadsvanor anger Socialstyrelsen att kompletterande åtgärder till rådgivande samtal, så som rekommenderad träning eller nikotinersättningsmedel i samband med operation, i regel bekostas av den enskilde. På denna punkt framförs synpunkten att en ökad kostnadsbörda för den enskilde kan leda till en ökad ojämlikhet mellan individer på basis av socioekonomisk status. Ökade kostnader för den enskilde riskerar att medföra att en person med en svagare

position i högre utsträckning kan vara tvungen att välja bort de åtgärder som rekommenderas. Under förutsättning att de insatser och åtgärder som rekommenderas i riktlinjerna inte kommer att omfattas av statliga subventioner eller ersättningar skulle insatser för att åtgärda en sådan ojämlikhetseffekt potentiellt sett kunna medföra ökade kostnader för kommunen eller regionen.

Ekonomiska konsekvenser
Inte aktuellt i detta ärende.

Kommunledningskontoret

Joachim Danielsson
Stadsdirektör

Christoffer Nilsson
Chef kommunledningskontoret

Handläggare
Berg Anton

Datum
2017-12-29

Diarienummer
KSN-2017-3849

Socialstyrelsen

nr-levnadsvanor@socialstyrelsen.se

Yttrande över Nationella riktlinjer för prevention och behandling vid ohälsosamma levnadsvanor – stöd för styrning och ledning

Uppsala kommun har erbjudits möjlighet att inkomma med synpunkter avseende Socialstyrelsens remissversion av nationella riktlinjer för prevention vid ohälsosamma levnadsvanor. Synpunkterna lämnas nedanför under rubriker som hänför sig till rapportens indelning.

Sammanfattning

Uppsala kommun ser övervägande positivt på remissversionen av Socialstyrelsens remissversion av nationella riktlinjer för prevention vid ohälsosamma levnadsvanor stöd – för styrning och ledning.

Kommunen delar Socialstyrelsens bedömning att rekommendationerna innebär ökade kostnader och organisatoriska konsekvenser på kort sikt, liksom riktlinjernas bedömning gällande möjligheterna till samhällsekonomiska vinster på lång sikt om väl avvägda och anpassade insatser för att ändra ohälsosamma levnadsvanor genomförs i ett tidigt skede. Uppsala kommun instämmer i vikten av tidiga hälsofrämjande och förebyggande insatser gällande ohälsosamma levnadsvanor och att det är positivt att anta ett bredare och mer tvärsektorielt perspektiv, med hänsynstagande till sociala faktorer, för att uppnå en bättre folkhälsa generellt. Kommunen noterar att dessa vinster troligtvis skulle komma hela samhället till del, medan den största delen av kostnaderna för insatserna skulle bäras av den landstingsfinansierade hälso- och sjukvården.

Vuxna med särskild risk

Kommunen instämmer i den beskrivning som ges gällande behovet av att både arbeta riktat mot vuxna som löper större risk till ohälsa och att arbeta med insatser riktade mot vuxna generellt. För att hälso- och sjukvårdens insatser ska ge önskad effekt och bidra till en bättre hälsa för den enskilda är konkreta rekommendationer avseende metoder för att påverka ohälsosamma levnadsvanor ur ett tvärsektorielt perspektiv ett viktigt verktyg. Kommunen välkomnar därför det bredare folkhälsoperspektivet i riktlinjernas rekommendationer och de indikatorer som utvecklats för att följa upp insatsernas effekter.

Ekonomiska och organisatoriska konsekvenser

Uppsala kommun delar bedömningen avseende ekonomiska och organisatoriska konsekvenser av riktlinjerna och rekommendationernas genomförande och konstaterar att kommunen i huvudsak berörs av de rekommendationer som rör elevhälsan.

Uppsala kommun ser positivt på Socialstyrelsens rekommendationer avseende ohälsosamma levnadsvanor hos ungdomar under 18 år och instämmer generellt i bedömningen av rekommendationernas ekonomiska och organisatoriska konsekvenser. Kommunen instämmer vidare i att rekommendationerna kräver utvecklad samverkan mellan den kommunala elevhälsan och den landstingsorganiserade hälso- och sjukvården. Uppsala kommun har antagit angränsande och snarlika uppdrag i förhållande till barn och unga samt familjestöd gällande flera av dessa levnadsvanor i kommunens mål och budget för 2018–2020. Att utveckla samverkan mellan kommun och region inom detta område är ett sådant uppdrag och kommunen ser att implementering av Socialstyrelsens rekommendationer inom området kan vara en utgångspunkt och stöd i att utveckla en god samverkan på lokal nivå.

Kommunen gör avslutningsvis bedömningen att de rekommendationer som medför en ökad kostnadsbörda för enskilda vuxna, exempelvis de som anförs i förhållande till vuxna med otillräcklig fysisk aktivitet (sida 39) eller gällande nikotinersättningsmedel i samband med operation (sida 40), indirekt kan leda till en ökad ojämlikhet. Kommunen konstaterar att socioekonomiskt utsatta eller svaga personer riskerar att behöva avstå de rekommendationer hälso- och sjukvården ger i de fall då rekommendationerna medför ökade kostnader för den enskilde. Kommunen bedömer att insatser för att motverka en sådan ojämlikhetseffekt kan innebära ökade kostnader för kommuner och landsting under förutsättning att de insatser som rekommenderas inte kommer att omfattas av statliga subventioner eller ersättningar.

Kommunstyrelsen

Marlene Burwick
Ordförande

Ingela Persson
Sekreterare

Handläggare
Berg Anton

Datum
2017-12-27

Diarienummer
KSN-2017-3849

Bilaga 2

Sammanfattning av Nationella riktlinjer för prevention och behandling vid ohälsosamma levnadsvanor

Ohälsosamma levnadsvanor är vanliga i befolkningen. Hälften av alla kvinnor och två tredjedelar av alla män har minst en ohälsosam levnadsvana. Tobaksbruk, riskbruk av alkohol, ohälsosamma matvanor eller otillräcklig fysisk aktivitet utgör viktiga riskfaktorer för många av vår tids stora folk-sjukdomar som till exempel hjärt-kärlsjukdom, cancer eller typ 2-diabetes. Tillsammans bidrar dessa levnadsvanor till cirka en femtedel av den samlade sjukdomsburden i Sverige.

Dessa nationella riktlinjer ger rekommendationer om åtgärder vid ohälsosamma levnadsvanor. Rekommendationerna omfattar åtgärder för att stödja personer att förändra levnadsvanor som tobaksbruk, riskbruk av alkohol, ohälsosamma matvanor eller otillräcklig fysisk aktivitet, i syfte att förbättra hälsa samt förebygga och behandla sjukdom.

Riktlinjerna betonar särskilt vikten av åtgärder för att stödja riskgrupper att förändra ohälsosamma levnadsvanor. De riskgrupper som rekommendationerna fokuserar på inkluderar vuxna med särskild risk (t.ex. sjukdom eller social sårbarhet), vuxna som ska genomgå en operation, barn och ungdomar samt gravida. Det är dock viktigt att hälso- och sjukvården inte bortser från behovet av råd och stöd att förändra levnadsvanor även hos vuxna generellt. Rekommendationerna riktar sig genomgående till både kvinnor och män.

De flesta rekommenderade åtgärderna består av rådgivning i form av samtal, såsom rådgivande eller kvalificerat rådgivande samtal. Den samtalsbaserade rådgivningen kan också kompletteras med olika typer av tillägg. Andra exempel på åtgärder är familjestödsprogram eller webbaserad intervention.

För vuxna med särskild risk som röker eller har ohälsosamma matvanor rekommenderas kvalificerat rådgivande samtal för att stödja personen att förändra dessa levnadsvanor. Vid riskbruk av alkohol eller otillräcklig fysisk aktivitet hos denna grupp rekommenderas rådgivande samtal. Vid otillräcklig fysisk aktivitet kan det rådgivande samtalet kompletteras med tillägg i form av stegräknare eller skriftlig ordination av fysisk aktivitet.

Risken för komplikationer i samband med operation minskar avsevärt genom att inte röka eller dricka alkohol 4–8 veckor innan operation. Därför rekommenderas kvalificerat rådgivande samtal om tobak samt rådgivande samtal om alkohol inför operation.

Ungdomar under 18 år som brukar tobak bör erbjudas kvalificerat rådgivande samtal eller webbaserad intervention för att bli av med sitt tobaksbruk. För ungdomar som brukar alkohol eller är otillräckligt fysisk aktiva rekommenderas rådgivande samtal. Familjestödsprogram kan erbjudas till barn med ohälsosamma matvanor eller otillräcklig fysisk aktivitet.

För gravida som röker, snusar eller brukar alkohol rekommenderas rådgivande samtal.

Riktlinjernas rekommendationer ger vägledning för beslut på gruppnivå och riktar sig främst till politiker, tjänstemän och verksamhetschefer. De kan bland annat användas som underlag för resursfördelning utifrån öppna och systematiska prioriteringar. Riktlinjerna innehåller därför även bedömningar av hur ett införande av rekommendationerna påverkar kostnader och organisation, utifrån en bild av hur verksamheterna bedrivs på nationell nivå i dag.

Sammanfattningsvis innebär dessa riktlinjer att mer resurser behöver tillföras hälso- och sjukvården för att fler personer med ohälsosamma levnadsvanor ska kunna erbjudas rekommenderade åtgärder. På sikt förväntas rekommendationerna leda till minskade kostnader för hälso- och sjukvården genom att antalet personer med ohälsosamma levnadsvanor minskar, vilket i sin tur minskar risken för framtida sjuklighet.

Till riktlinjerna hör dessutom 30 nationella indikatorer för uppföljning. Indikatorerna är tänkta att spegla de viktigaste rekommendationerna i riktlinjerna samt olika aspekter av god vård. De allra flesta är utvecklingsindikatorer, eftersom det i dag inte är möjligt att hämta uppgifter om åtgärder för att förändra ohälsosamma levnadsvanor via nationella register. Det är dock viktigt att följa utvecklingen av datakällor samt att följa upp indikatorer när det finns möjlighet.

Detta är en remissversion av riktlinjerna – en slutlig version publiceras under sommaren 2018. Riktlinjerna ersätter Socialstyrelsens tidigare nationella riktlinjer för sjukdomsförebyggande metoder.